

Utgifterna måste ned

SOM budgetunderskottet normalt definieras, uppgår det för 1983 till omkring 90 miljarder kronor. Även när vi slår ihop hela offentliga sektorn och rensar ut statlig utlåning får vi ett underskott på 55 miljarder kronor eller omkring 8 procent av brutonationalprodukten (BNP).

Det finns industriländer med större underskott. Enligt en färsk OECD-studie av 13 sådana länder ligger Danmark på 13,5 procent, räknat på motsvarande sätt, Italien på 12,9 procent och Belgien på 10,7 procent. Flertalet industriländer har emellertid väsentligt bättre siffror.

Många socialdemokrater hävdar fortfarande att det är god keynesiansk och socialdemokratisk konjunkturpolitik att ha en underbalanserad budget i ett läge som det nuvarande med låg privat efterfrågan och därmed arbetslöshet. Vi skulle kunna trösta oss med att underskottet kommer att försvinna när förbättrat kostnadsläge och stigande världskonjunktur ökar den privata sektorns efterfrågan. Arbetslösa får jobb och slutar därmed att belasta den offentliga sektorns utgiftssida. I stället tjänar de pengar och bidrar till ökade skatteintäkter. Industristödet faller bort etc. Slutsatsen skulle bli att vi inte behöver oroa oss över budgetunderskottet.

Det finns i dagsläget två huvudinvändningar mot detta klassiska resonemang, som är så djupt förankrat i arbetarrörelsen att de flesta svenskar antagligen förknippar det mera med Myrdal och Wigforss än med Keynes.

För det första fungerar idag inte det keynesianska receptet för konjunkturpolitik lika problemfritt som förr, därför att vi idag lever i en ekonomi med redan hög prisstegringstakt och stark känslighet för inflationsstörningar och där en prioriterad uppgift därför blir att pressa inflationen. Detta betyder inte att det keynesianska receptet måste överges, utan bara att politiken måste utformas med beaktande av inflationssituationen. Vi kan inte klara hur stora underskott som helst.

Den andra huvudinvändningen är att en mycket stor del av vårt underskott inte är konjunkturrellt utan strukturellt, dvs det kommer att kvarstå även när konjunkturen går uppåt. Enligt nyssnämnda OECD-studie skulle Sverige ha ett totalt offentligt underskott på 3,6 procent av BNP även vid full sysselsättning (omkring 25 miljarder). I en sådan kalkyl försvinner däremot Belgiens underskott nästan helt och även Danmark kommer på en lägre siffra än vi. Härtill kommer att OECD-studien förutsätter att man verkligen kan utnyttja den möjlighet till budgetförbättring som en konjunkturuppgång brukar medföra.

Det är emellertid inte lätt att dra ner AMS-verksamheten och låta tidigare subventionerade krisföretag gå omkull med hänvisning till att arbetslösa nu har större utsikter att få jobb på den reguljära arbetsmarknaden. Den till synes obehagligt långsiktigt stigande trenden i AMS-utgifter som procent av statsbudget eller BNP kan åtminstone till en del tolkas som ett uttryck för dessa svårigheter.

Budgetunderskotten framställs ofta i debatten som det ofrånkomliga priset för att hålla sysselsättningen uppe.

Ett jättelikt strukturellt budgetunderskott som vårt får emellertid helt motsatt effekt - ökad arbetslöshet.

När devalveringen och bättre världskonjunktur höjer efterfrågan och minskar bytesbalansunderskottet kommer räntehöjningar eller kreditregleringar att tränga undan investeringarna. Då misslyckas vi med den fundamentala uppgiften att återföra landet till en gynnsam tillväxtbana som kan klara pensioner, vård och utbildning i framtiden.

För det andra medför ökad penningmängd att inflationstakten stiger. Eftersom den nu har fallit dramatiskt i flertalet konkurrentländer, blir importvaror snabbt billigare och vår export mer svårsåld, konkurrenskraften undermineras och arbetslösheten börjar stiga.

En tredje väg är att fortsätta att finansiera budgetunderskotten utomlands och dra på nationen än mera betungande räntor och ett allt större beroende av en osäker omvärld.

Vi kan inte heller lösa underskottsproblemen genom skattehöjningar. Skattesatserna är redan nu så höga att de snedvrider allt ekonomiskt beslutsfattande. Mäniskor i alla samhällsklasser, företag och organisationer ägnar sig alltmer åt skattetänkande. Redan nuvarande skattetryck ser ut att driva denna utveckling så långt att det ekonomiska systemet i vissa delar blir orimligt ineffektivt. Hårtill kommer att samhällssolidariteten undergrävs och alltför människor blir cyniska i sin inställning till den gemensamma sektorn. Det är ju därför vi nyss beslutat om en sänkning av marginalsatterna för att undvika åtminstone de värsta följderna.

Slutsatsen blir då ofrånkomlig. På kort sikt kan budgetunderskottet endast bantas genom en neddragning av offentliga utgifter och det är dessutom bråttom. Vi kan inte invänta en allmän reformering av offentlig sektors finansiering, vilket måste ta tid. Regeringen måste i höst framlägga en strategi mot budgetunderskotten och budgetpropositionen i januari måste inne-

hålla en minskning av de offentliga utgifterna, jämfört med vad de skulle bli vid oförändrad politik, med åtminstone 15 miljarder kronor. Eljest kommer hela krisprogrammet att förfelas och landet att driva mot ökad arbetslöshet och allt högre inflation.

**Stockholms
Tidningen**

Stockholm

ARO1

ca 45.000 ex 7/vecka (S)

1983-09-02

Den mest självklara sparåtgärden efter en stor devalvering och före konjunkturuppgång är att skära bort större delen av industristödet. Detta är politiskt tungt, men en oundgänglig del av krispolitiken. Den både politiskt och tekniskt bästa vägen torde vara att på förhand fastställa en snabbt avtrappad totalram för industristödet, tex högst 3 miljarder 1984 och högst 1 miljard 1985. Besparing: 1 à 3 miljarder kr.

Det är vidare av avgörande betydelse att vi i takt med ökad arbetskraftsefterfrågan 1984-85 successivt skär ned den konjunkturrellt betingade delen av AMS-utgifterna. Dessa bör kunna nedbringas med omkring 4 miljarder. Redan innan dess bör en omstrukturering av AMS-verksamheten påbörjas i syfte att utnyttja en större del av utbildnings-, förmedlings- och bidragsresurserna för näringslivets rekrytering av såväl yrkesarbetare som utbildade. De förstärkta insatser som krävs mot arbetslösheten under kommande vinter får inte heller ges en sådan inriktning att de ytterligare permanenta jobb inom den offentliga sektorn.

Vi kan inte omstrukturera och permanenta på samma gång och klarar vi inte en omstrukturering när vi är nydevalverade och har uppåtgående konjunktur, ja då klarar vi det aldrig. Då blir det inte socialdemokratins som kommer att leda landet ur krisen såsom på 30-talet. Vi blir i stället för lång tid framåt förknippade med en period av ekonomiskt förfall och får se högerregimer bringa ordning i kaos till ett mycket högt pris för de befolkningsgrupper som socialdemokratiska partiet har ett särskilt ansvar att företräda. Se på Storbritannien och Danmark!

Vi kan också slopa det snabbt växande exportkreditsstödet (besparing: drygt en miljard) och skära ner u-landsbudgeten till tex 0,95 procent av BNI, mot att denna i stället görs helt obunden. Vår konkurrenskraft skall ligga på en sådan nivå att utrikesbalansen kan upprätthållas utan subventioner till svensk industri.

För närvarande är omkring fyra femtedelar av de statliga utgifterna inflationsskyddade genom utgående kompensation för pris-, löne- och räntestegringar. Vad gäller lönejusteringar för statligt anställda är detta en avtalsfråga som vi skall återkomma till i samband med en diskussion av inkomstpolicik. Det finns emellertid inte någon rimlig anledning för en regering som antas inrikta hela sin handlingskraft på att åstadkomma prisstabilisering att vid en proklamerad inflationstakt samtidigt värdesäkra sina transferingar till hushåll och företag. En sådan värdesäkring borde givetvis inte behövas, och om den behövs - dvs om inflationen hotar att gå över normen - motverkar den prisstabiliseringssyftet genom att minska det politiska stödet för inflationsbekämpning.

En avindexering av detta slag har som känt redan inletts och bör utsträckas till att gälla samtliga utgifter, inklusive räntesubventioner, pensioner och statsbidragen till kommunerna. Eftersom de senare i huvudsak är lönekostnader stöter vi även här på inkomstpoliciska frågor som vi återkommer till.

En annan typ av utgiftsbegränsning, som vi kan börja med redan i höst, kan åstadkommas genom att reformera den i förhållande till sina mål ofta onödigt kostsamma fördelningpolitiken. Livsmedelssubventionerna (3,8 miljarder kr) bör helt avskaffas och barnfamiljerna kompenseras med höjda barnbidrag. Nettobesparing ca 2 miljarder.

Bostadsrättesubventionerna bör skäras ned med ca 2 miljarder och en avgift läggs på alla äldre bostadsfastigheter byggda före 1968 för att ge ytterligare ca 2 miljarder. Syftet med de senare är att någrolunda fördela bördorna mellan boende i nya respektive äldre bostäder. Barnfamiljerna kompenseras även här via antingen barnbidrags- eller bostadsbidragssystemet. Nettobesparing ca 2 miljarder. Höjningen av bostadskostnaderna för barnlösa med några procent är naturligtvis dryg att bära och är ägnad att något förvärpa problemen i byggindustrin. Å andra sidan skulle den föreslagna politiken relativt snabbt möjliggöra väsentligt lägre räntor.

Sammanlagt skulle ovanstående besparingar uppgå till ca 8 miljarder kronor. Till detta måste således komma ca 7 miljarder kronor genom dels extraarbete med finansdepartementets välkända rödpena, dels ökad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster och viss privatisering (typ. bönders skördebeskydd förs över i LRF-regi).

Vi kan inte göra oss kvitt hela det strukturellt betingade budgetunderskottet enbart genom utgiftsnedsskärningar. För detta krävs reformering av hela finansieringen av offentliga sektorn. En ökad användning av avgifter kommer att bli nödvändig för att avlasta ett redan överansträngt skattesystem. Alternativet är inte fortsatta skattehöjningar inom ramen för vårt traditionella skattesystem.

Alternativet är i stället ett alltmer komplicerat och ineffektivt system och en successiv strypning av den offentliga sektorn allteftesom finansieringsproblemen växer över huvudet.

VILLY BERGSTRÖM, HARRY FLAM, CARL HAMLTON, NUS LUNDGREN, KARL-GÖRAN MAJER och HENGT-CHRISTER YSANDER diskuterar strategi mot budgetunderskott i denna andra artikel om krispolitiken. Den första var införd i går torsdag 1 sept.

